

Högskolan i Halmstad, Sektionen för Humaniora
Kultur och Kommunikationsprogrammet, årskurs 3
Litteraturvetenskap 41-60p, delkurs 3, C-uppsats 10p
Handledare: Catrine Brödje

Arketypanalys

- utifrån Johanne Hildebrandts roman Freja

Ann-Louise Hilmersson
Datum: 2007-01-09

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	s. 3
1.2 Frågeställning	s. 4
<hr/>	
2.1 Presentation av arketypanalys	s. 4
<hr/>	
3.1 Analys av romanen <i>Freja</i> med hjälp av individuationsprocessen och mytens betydelse	s. 8
3.2 Mandala	s. 10
3.3 Hältearketypen i romanen	s. 12
3.4 Anima och Animus arketypen	s. 15
3.5 Den gamle vise/Den stora modern	s. 17
3.6 Fiender och motståndare	s. 18
3.7 Moders- och fadersarketyper	s. 20
3.8 Individuationsprocessen	s. 23
<hr/>	
4.1 Sammanfattning och slutsats	s. 24
<hr/>	
5.1 Litteraturförteckning	s. 27

1.1 Inledning

C-uppsatsen kommer att behandla ämnet Johanne Hildebrandts roman *Freja* (2002) med utgångspunkt i arketypanalys. *Freja* är den första delen i Johanne Hildebrandts romanserie *Sagan om Valhalla*. De följande delarna heter *Idun – sagan om Valhalla* (2003) och *Saga från Valhalla* (2004).¹ Anledningen till att jag valt att studera Hildebrandts roman ur arketypanalys är att den handlar om hur Sverige en gång kan ha sett ut då asarna och vanerna gick på vår jord. Romanen har en stil som liknar den som finns i fantasygenren. Fantasy berättelser brukar läsas ur ett arketyptiskt perspektiv och därför anser jag att den analysen passar bra till en analys av romanen *Freja*. Anledningen till att dessa berättelser ofta studeras utifrån arketypanalys är att de psykoanalytiska mönster som Jung använder sig av förtydligar världen som karaktärerna befinner sig i och den värld som vi befinner oss i. Det är lättare att jämföra sin egen situation med andras och på så sätt identifiera sig med karaktärerna. Arketypanalysen går annars att tillämpa på nästan alla litterära verk då den grundar sig på det mänskliga psyket.²

Tidigare forskning om Hildebrandts roman *Freja* har Metta Karlsson skrivit genom sin C-uppsats, *Höglitterära kvalitéer i Sagan om Valhalla*, från ht 04. Karlsson har läst Hildebrandts roman ur ett Cultural Studies-perspektiv där hon behandlar hela trilogin utifrån en diskussion om högt och lågt. Jag tänker inte gå djupare in på denna uppsats då jag inte anser den vara relevant för min undersökning eftersom den inte utgår från arketypanalys.

Först kommer jag att redogöra för min frågeställning och ta upp den tidigare forskningen. Efter det kommer jag att förklara hur arketypanalys ser ut utifrån Carl Gustav Jungs teorier och överföra den till romanen *Freja*. Jag kommer även att ta upp några andra tänkare inom arketypanalys då de använder sig av Jungs teorier i sina arbeten om hur arketypanalys används i litteraturen.

Torsten Rönnerstrand och hans bok *Arketyperna i Litteraturen* (1993) är den bok som jag kommer att utgå ifrån i min analys. Jag kommer även ta stöd i Paul Moxnes bok *Hjältar häxor horor – och andra djuproller i mänskligt samspel* (1995) då han tar upp många av arketyperna och hur de framträder i relation med litteraturen.

¹ forum.se, Sökord: Hildebrandt, 2007-01-09

² Toijer-Nilsson Ying, *Fantasins underland – Myt och idé i den fantastiska berättelsen*, (EFS Förlaget, Klippan, 1981), s. 7ff
och Berseth Nilsen Kaj, Romøren Rolf, Seip Tønnessen Elise, Wiland Sverre, *Att möta texten – Litteraturteori och textanalys ur fyra perspektiv*, (Studentlitteratur, Lund, 1998), s. 112

Jag kommer att göra en kort presentation av gestalterna i romanen för att se vilken arketyper som passar bäst in på var och en av dem. Här kommer jag även att gå in lite djupare på varför just den arketyper passar in på karaktären och förklara arketyper lite närmare.

1.2 Frågeställning

Min frågeställning kommer att inriktas på huvudpersonen Freja och de viktigaste personerna i romanen för att se de olika arketyperna ta form genom dem.

- Vilka är de vanligaste arketyperna och passar de in i en arketypanalys av romanen *Freja*?
- Vilken arketyper passar bäst in på Freja?
- Hur kan man se anima arketyper i Tor?
- Är Gullveigs arketyper den stora modern?
- Hur kommer individuationsprocessen fram i romanen?
- Vad har myten för betydelse i arketypanalys?

2.1 Presentation av arketypanalys

Arketyper är grundstrukturer eller med andra ord föreställningsmönster i människans psyke som hon kan finna i det kollektiva omedvetna. Dessa arketyper är de samma för alla människor oavsett var man är född, i vilken tid och vilken uppfostran man fått, det är det som menas med det kollektiva omedvetna. Det finns inget bestämt antal arketyper men Jung påstod att de troligen är lika många som situationerna i livet.³

Arketyper kommer ursprungligen ifrån Platon men det var Carl Gustav Jung som utvecklade och förklarade vad begreppet arketypanalys verkligen handlar om. Jung talar om individuationsprocessen som beskriver en människa och hennes arketyper och denna process som hon genomgår när hon ska finna sitt verkliga jag. Jung beskriver i sina texter individuationsprocessen på lite olika vis, ett grundmönster i dessa beskrivningar kan man finna i en pendling som människan gör mellan sitt medvetande och omedvetande. Individuationsprocessen delas upp i tre stadier. Det första stadiet behandlar barndomens omedvetenhet, då det är arketyperna som styr det mesta av människans tankemönster. I det andra stadiet börjar människan ta avstånd från arketyperna och bli mer medveten i sina handlingar. I den tredje och sista fasen sker en förening mellan det omedvetna och det

³ Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 111, 118, 193

medvetna, som tillsammans bildar en enhet. Det är i den tredje fasen som det omedvetna framträder genom drömmar, fantasier och dylikt.⁴

Denna förklaring måste vara grundad på Freuds tankar om det omedvetna då han talar om att det grundar sig på en händelse som inträffat i barndomen. Jung däremot talar om det omedvetna som biologiskt, oberoende av det en människa varit med om i livet kommer hon att agera som de flesta andra i olika situationer. Med biologiskt menar Jung inte arvsbetingande handlingar utan instinktiva reaktioner. I och med Jungs teori finns det hopp om en framtid för dem som hamnat snett i början av livet, medan Freuds teori binder dem till den händelsen. Det hör även till saken att säga att Jung menar att genom det kollektivt omedvetna är människan bunden till att handla på ett visst sätt även om hon vet att det kommer att sluta illa, då det är ödet som bestämmer och det kan människan inte fly ifrån.⁵

Joseph Campbell skrev flera böcker om mytologi och religionshistoria med grund i arketypbegreppet bl.a. *The Hero with a Thousand Faces* (1949) och *The Power of Myth* (1988). Campbell menade att världens arketypiska mönster grundar sig i myterna, en inspiration han funnit från Jung.⁶ Jag kommer under min C-uppsats ta upp Campbell men då med utgångspunkt i Rönnerstrands *Arketyperna i litteraturen* (1993).

Campbell som ägnade sig åt arketyp- och mytforskning,⁷ talar även han om individuationsprocessen och han menar att den inte grundar sig i olika kulturer utan är den samma överallt. Enligt Rönnerstrand säger Campbell att alla har en kraft i sig som de måste lära sig att hantera genom en individuationsprocess. Hjältar och romanfigurer utvecklas med tidens gång genom olika prövningar som han/hon tillslut måste konfronteras med i sitt omedvetna. Det omedvetna är sidor inom människan som hon helst inte vill erkänna att hon besitter då de kan vara mindre goda egenskaper och tendenser. Moxnes förklarar arketyperna som en ”inre bild av en allmänmännisklig känslomässig erfarenhet av en stor betydelse för människor, oavsett samhällsförhållanden och oavsett var på klotet de bor”.⁸

⁴ Rönnerstrand Torsten, *Arketyperna och litteraturen – om arketypbegreppet i litteratur och litteraturanals*, (Gleerups förlag, Malmö, 1993), s. 13 och Almqvist Kurt, *Att läsa Jung – Om arketyper, kultur, individuation, religion och politik*, (Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm, 1997), s. 149

⁵ Moxnes Paul, *Hjältar Häxor Horor – och andra djuproller i mänskligt samspel*, (Natur och Kultur, Stockholm, 1995) s. 27, 29

⁶ Rönnerstrand., s. 163

⁷ Campbell Joseph with Bill Moyers, *The Power of Myth*, (Doubleday, New York, 1988), Editoré note s. xi och Rönnerstrand, s. 173 även Holmberg Göran, Ohlsson Anders, *Epikanalys – En introduktion*, (Studentlitteratur. Lund, 1999), s. 54

⁸ Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 114f, Citatet är tagit ifrån Moxnes, s.28

En anknytning till myten kan här dras då Jung talar om arketyper som urmönster som finns i myterna och som ständigt återkommer i litteraturen. Dessa urmönster är de vanligaste arketyperna och vår uppfattning om olika levnadsmönster.⁹

Marie-Louise von Franz är en av dem som arbetade tillsammans med Jung och hon förklarar några av Jungs tankar kring individuationsprocessen. Hon menar att individuationsprocessen kom till genom Jungs drömtydning där återkommande bilder av ting dyker upp i en människas drömmar det kan vara samma ting som med tidens gång sakta förändras. Dessa förändringar kan påskyndas genom förståelse för vad drömmarna betyder mot det medvetna. Genom individuationsprocessen mognar en människa, hon går som sagt från ett omedvetet tillstånd till ett medvetet. von Franz talar om självet, hon förklarar självet som den del av en människas själ som skapar drömmarna och som reglerar hur mycket en människa skall drömma. Kort kan det förklaras med att självet reglerar individuationsprocessen så att drömmaren skall följa med och lättare kunna tyda sina drömmar, så att hon lättare kan finna en förståelse och därmed fortare gå mot ett medvetet tillstånd. Egot är endast en liten del i en människas totala psyke och denna del leds av en vägvisare d.v.s. självet. Självet leder Egot i drömmarnas värld och hennes skuggsida, men hur fort individuationsprocessen ska gå avgör självet beroende på hur mycket Egot tar in i sin förståelse. Detta betyder att en människa kan ha onda sidor, talanger och kunskaper som bara självet vet om för att egot inte förstår självet drömmar.¹⁰

De vanligaste arketyper som Jung talar om är: skuggan och anima/animus. Jung är den som starkast försökt finna en förklaring till de drifter en människa besitter. Drifter som en människa har inom sig har att göra med ett grundbeteende som finns i alla människor, ofta negativa drifter. Han kallar dessa drifter för skuggan och menar att de kan förklaras genom den arketyper vilken behandlar det omedvetna. Drifterna är det som personen i fråga måste konfrontera och återförenas med för att finna sig själv.

Skuggan är det som självet visar för egot genom drömmar. Egot är inte alltid så mottaglig för vad självet vill visa då skuggan kan vara sidor av en människa som hon helst inte vill veta att hon har. "Mannen utan skugga" är enligt Jung den vanligaste människotypen, en människa som inte vill veta vad hon egentligen är utan nöjer sig med det hon fått reda på. Denna bild av

⁹ Diskay Suzanna, *Tolkning och förståelse*, Litteratur och litteraturvetenskap för gymnasiet, (Natur och Kultur, 2002), s.104

¹⁰ von Franz Marie-Louise, Individuationsprocessen, Jung Carl Gustav, *Människan och hennes symboler*, (Forum, Tonsa Spanien, 1981) s. 160ff

människan kan man se i Hans Christian Andersens saga *Skuggan*,¹¹ som behandlar en man som anser sig vara människa även då hans skugga tagit hans plats i världen. Han finner sig i sin situation ända till slutet då det redan är försent att finna ett medvetet tillstånd och stå emot dess negativa drift av maktbegär.¹²

Den andra arketypen i individuationsprocessen är männens anima eller i kvinnors fall animus. Anima och animus är det i själen som hör till det motsatta könet. Andra viktiga arketyper är bl.a. den gamle vise mannen. Samma arketyper heter den stora modern om det är en kvinna. Självet handlar som sagt om att finna sitt ego, sin rätta identitet genom de drömmar som självet visar för drömmaren. Mandala är en symbol för individuationsprocessens mål av helhet mellan det omedvetna och det medvetna i en människa.¹³

Northrop Frye har spridit arketyperbegreppet vidare inom litteraturvetenskapen men han har ett annorlunda sätt att använda sig av begreppet. Arketyper ses enligt många som symboler i det omedvetna men Frye menar att arketyper bara är återkommande karaktärsdrag som vi känner igen i litteraturen. Men han har varit en inspirationskälla för både bl.a. Birgitta Holm och Annis Pratt. Frye har bl.a. skrivit *Fearful symmetry: A study of William Blake* (1947) och *Anatomy of Criticism* (1957).¹⁴

Det finns två uppfattningar att utgå ifrån i en arketypanalys. Det ena är att följa den Jungianska tolkningen om att arketyper är strukturer i det mänskliga psyket. Det andra är att se arketyperna som något som framträder enskilt i varje litterärt verk. Northrop Frye är den som förespråkar den senare inriktningen och menar att arketyper endast är återkommande mönster inom litteratur, bild och konst.¹⁵ Den inriktning inom arketypanalys som denna uppsats ska ta fäste i är dock den jungianska teorin.

Annis Pratt är den som arbetat med arketypanalys inom den feministiska litteraturen. Hennes bok *Archetypal Patterns in Women's fiction* (1981), vilken jag kommer att ta upp i

¹¹ H. C. Andersens saga *Skuggan* gavs ut 1847. *Skuggan* är en saga om en man som förlorar sin skugga då den smiter in i en lägenhet på andra sidan gatan, en lägenhet som det ljuv musik kommer ifrån vilken har väckt mannens intresse. Han önskar att hans skugga kunde gå över och se vad som finns där inne och så försvinner hans skugga. Det dröjer en tid men så växer en ny skugga ut från mannen. Ett par år senare kommer mannens skugga tillbaka i form av en människa, han berättar vad han sett och ber mannen följa med honom på en resa. Skuggan lyckas övertala mannen att kalla honom för Ni medan mannen anser att de borde tilltala varandra med Du. Till slut lyckas skuggan vända situationen så att mannen blir skugga till sin egen skugga, som tagit över herre rollen. Mannen har på så vis förlorat sig själv och sin identitet genom att han inte konfronterade sin skugga och dess maktbegär.

Andersen Hans Christian, *Andersens sagor - världens bästa sagor*, (Bokförlaget Niloé, Stockholm), s.291ff

¹² Jung Carl Gustav, *Arketyper och drömmar*, (Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm, 1995) s. 7, 360 och Berseht Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 114f

¹³ *Ibid.*, s. 119f

och Rönnerstrand, s. 15

¹⁴ Rönnerstrand, s. 163ff

och Holmberg, Ohlsson, s. 54

¹⁵ Rönnerstrand, s. 30ff

min undersökning, anses vara en milstolpe för litteraturforskningen.¹⁶ En som följt henne i den feministiska forskningen är Birgitta Svanberg. Svanberg är även hon en av de feministiska litteraturforskarna inom arketypanalys. Pratts studie är *Sanningen om Kvinnorna. En läsning av Agnes von Krusenstjernas romanserie Fröknarna från Pahlen* (1989).¹⁷ Även Birgitta Holm har arbetat med den svenska feministiska litteraturforskningen. Hennes studie är *Selma Lagerlöf och ursprungets roman* (1984) där Holm i sina analyser utgår från Jung och Frides arketypteorier.¹⁸ Jag kommer inte i min uppsats gå vidare in på varken Svanberg eller Holms forskning.

3.1 Analys av romanen *Freja* med hjälp av individuationsprocessen och mytens betydelse

Att tillämpa arketypanalys på litterära verk tar Toijer-Nilsson upp i sin bok *Fantasins underland* (1981). Hon använder sig av mytens betydelse för berättelsen och visar hur den påverkar romanen i att hjälten står själv mot resten av världen. Myten tar läsaren tillbaka till det ursprungliga, så att läsaren lättare kan relatera till ting i sin vardag.¹⁹ Myten är ett centralt begrepp inom litteraturvetenskapen då den flitigt används av författare i alla tider p.g.a. sin högre status och tidlöshet.²⁰ Hildebrandt utnyttjar den nordiska mytologin i sin romantrilogi då hon tar del av asarna och vanerna för att ge sin version av hur deras liv kunnat se ut. Hon tar ner asarna och vanerna på en mänsklig nivå där läsaren lättare kan relatera till dem.

Toijer-Nilsson talar även om hur arketyper i myten kommer fram genom att myten tar fram grundmönster som sätts in på romankaraktärerna.²¹ Grundmönster som finns i läsarens och vår vardag. Hon talar om hur dessa grundmönster tränger in i läsarens omedvetna och tar fram våra underliggande tendenser i vårt medvetna. Arketyperna i vårt omedvetna träder fram och tar emot dessa bilder och ”får oss att minnas hela människosläktets upplevelser”.²² Mircea Eliade är religionshistoriker som diskuterar arketyperna och symbolernas betydelse för människan i sin bok *Myten om den eviga återkomsten* (2002). Han menar liksom Toijer-Nilsson att människans arketyper är de som får henne att förstå sin historia.²³

¹⁶ Rönnerstrand, s.173f

¹⁷ Ibid., s. 182

¹⁸ Ibid., s. 179

¹⁹ Toijer-Nilsson, s. 16

²⁰ Diskay, s. 105f

²¹ Toijer-Nilsson, s. 17

²² Ibid., s. 20

²³ Eliade Mircea, *Myten om den eviga återkomsten – arketyper och upprepning*, (Dualis förlag AB, Ludvika, 2002), s. 137

I romanen *Freja* förekommer som sagt både asar och vaner. ”Vanerna ses som fruktbarhetsgudar i kontrast till de mer aristokratiska asarna.”²⁴ Vaner är bl.a. Freja och Frej, medan asar är bl.a. Tor och Oden.²⁵

Romanen *Freja* är en blandning av mytologi och saga som bygger på den nordiska mytologin om asar och vaner. Människans ursprungliga tendenser som finns i självet kommer till uttryck genom myterna medan vi i sagan kan finna en längtan efter hjältegestaltens mod och seger. Romanen behandlar både det ursprungliga som Jung talar om att människan besitter i sin skugga och de primitiva drifterna som driver henne. I och med sagan kan vi se hur människan drömmer om stordåd genom att konfrontera sin skugga och finna sig själv. Jung anser arketyperna komma ifrån de mönster av personligheter och handlingar som vi kan återfinna i myterna. Att låta sitt verk få en mytisk karaktär kan hjälpa läsaren att bättre förstå sin egen samtid. Genom den distans som skapas mellan nutid och dåtid kan vi få perspektiv på den värld vi befinner oss i. När författare använder sig av myter ger de även sina läsare en riktlinje hur de bör läsa romanen och ibland även hur de bör tolka romanen. Arketyperna som är återkommande i litteraturen har troligen sitt ursprung i myterna med hjältar, skurkar, vägvisare och många andra. Genom dessa symboler eller så kallade handlingar framkommer arketyperna i både mytologi, folksagor och religionen.²⁶ I Hildebrandts roman kan vi se hur arketyperna kommer fram i både mytologi och saga men även i religionen då asarna och vanerna står för tron. När författare använder sig av myter tar de vara på de saker i den ursprungliga som passar dem, hjältemyten är då den vanligaste men det kan även förekomma andra typer av myter.²⁷ Hildebrandt har använt sig av hjältemyten, men har även delar av en skapelsemyt då det är skapelsemyten som den nordiska mytologin bygger på. Att det blir en skapelsemyt i Hildebrandts roman är så enkelt att den handlar om det äldsta folkslaget och hur de skapade skapelsemyten.

När olika författare ska skapa egna myter till sina världar utgår de oftast ifrån en redan inarbetad mytologi och det är även så Hildebrandt har gjort med *Freja* som bygger på den

²⁴ ne.se, sökord: vaner 2007-01-13

²⁵ Ibid.

²⁶ Moxnes, s. 29

och Diskay, s. 104

även Toijer-Nilsson, s.16ff

ne.se, sökord: Religion, Folksaga och Mytologi. 2007-01-11

Begreppsdefinition: ”Religion är ett sammanlänkat trosystem ofta kännetecknat av tro på viss(a) gud(ar).”

Folksaga är ofta muntligt berättad, och främst i underhållande syfte. Kännetecknas av fokusering på huvudpersonen, kronologisk struktur, tretal och ett lyckligt slut.

Mytologi är läran om myterna, relaterade till ett visst område. Nu ser man mer på myterna som berättelser än deras religiösa funktion.

²⁷ Ibid.

nordiska mytologin. Genom att använda den gamla mytologin skapar de en modern myt till nutiden men med samma syfte som den gamla.²⁸

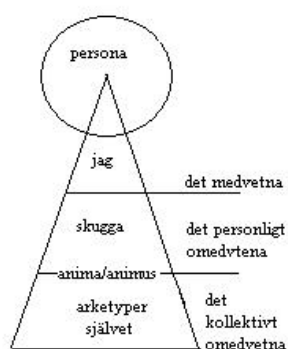
Ett arketyriskt tema är "Quest" vilket går ut på ett sökande som efter ett mål med livet, utförandet av en hämnd, en resa ner i dödsriket eller religiösa riter.²⁹ I Hildebrandts roman kan vi finna detta arketyriskt tema quest i Frejas sökande efter en plats där hon passar in efter allt som hänt och hennes besök i dödsriket, Sivs hämndplaner och de fruktbarhets riter som förekommer.

Det antas att olika religiösa riter har sitt ursprung från en gud, en arketypp, dessa riter upprepas genom tiderna precis som arketyperna upprepas genom tiderna. Troligen är det så att dessa riter kommit till före myten ett sätt att rättfärdiga handlingen eftersom det finns en gud som förebild. Genom de upprepningar som människan genomgår i historien återkommer hon till den mytiska tidsåldern då arketyperna först kom till.³⁰

Under analysen kommer det ske en kort presentation av de viktigaste karaktärerna i romanen för att genom persongestaltning se vilken arketypp de olika karaktärerna tillhör.

3.2 Mandala

Mandala betyder magisk cirkel och är en geometrisk figur som står för självet. Mandalan kan se ut på många olika vis men jag skulle vilja likna de flesta av dem vid ett gotiskt rosettfönster som kan återfinnas i katedraler. Den ser ut som en cirkel inramad av en kvadrat. Mandalan brukar komma fram i drömmar, riter och visioner. Dess funktion är att visa den helhet



individuationsprocessen står för och få människor att vilja sträva efter denna helhet. När en person ser denna mandala är det inte säkert att den är fullbordad vilket tyder på att individuationsprocessen är påbörjad men på väg mot en helhet.³¹ Freja har ingen dröm om en mandala men fruktbarhetsriten som hon och Frej utför kan ses som en mandala. Där förenas de båda medan byns invånare står runt omkring och ser på. Att mandalans mitt består av det magiska och det tröstande kan ses i denna ritual då de utför en ritual och

²⁸ Toijer-Nilsson, s. 22, 32

²⁹ Diskay, s.104f

och Holmberg, Ohlsson, s. 54

³⁰ Eliade, s. 28, 34, 41

³¹ Rönnerstrand, s. 15, 92, 98ff

finner tröst i varandra i en värld där de båda inte riktigt passar in.³² Ett annat tillfälle i romanen där mandalan framträder är bl.a. Snotras vandring i dödsriket. Snotra ska möta gudinnan och om hon lyckas i sina prövningar skall hon återfödas och inta översteprästinne ämbetet:

De tretton prästinnorna slöt cirkeln runt den hopsjunkna kvinnan. Tysta väntade de på att vandringen genom de nio världarna skulle börja. (Hildebrandt, s. 174)

Prästinnorna sluter cirkeln runt det magiska, det trygga i mitten är det faktum att om Snotra lyckas i sin vandring är vanerna skyddade av sin översteprästinna. Även på andra ställen i romanen kan det ses hur mandalan framträder.

Skissen ovan är gjord av Suzanna Diskay som genom den förklarar Jungs teorier om hur arketypanalysen fungerar. Till höger i skissen kan vi se personlighets tre nivåer: *det medvetna*, *det personligt omedvetna* och *det kollektiva omedvetna*. Diskay förklarar det medvetna som den del som jaget kontrollerar. Persona är en del av jaget som utelämnar och skyddar jaget från omvärlden, den kompromissar. Persona är också den vi utåt sett visar oss vara, den följer med omvärldens krav på oss, medan jaget är den vi verkligen är då ingen annan ser. Det andra skiktet består av det personligt omedvetna, d.v.s. det som jaget förträngt, vår skugga. Denna skuggsida av jaget som alla någon gång måste konfronteras med. Jag skulle vilja placera egot mellan jaget och skuggan. Detta därför att egot är den del av psyket som måste bearbeta skuggsidan för att förstå den innan jaget kan uppfatta att denna skuggsida existerar. Egot strävar efter att en helhet ska bildas i människans psyke, att individuationsprocessen fullbordas. Anima och animus är som tidigare sagt mannens kvinnliga sida och tvärtom. Denna del av psyket måste människan också konfrontera för att nå sitt mål i individuationsprocessen. Det är i det kollektiva omedvetna som vi finner arketyperna. Det kollektiva omedvetna är det samma för alla oavsett kön, uppväxt eller land, grunden i människans natur är den samma och kommer fram i de olika arketyperna. Självvet är det en människa uppnår då hon finner psykets totalitet, då alla delar i individuationsprocessen faller samman. Självvet är också det som ger egot dess drömmar så den kan tolka dem åt jaget. Självvet är det som försöker skapa en medvetenhet i jaget, d.v.s. självvet är själva föreningen mellan det omedvetna och det medvetna. Det är i självvet vi finner arketyperna.³³

³² Ibid.

³³ Diskay, s. 103f
och Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 114ff
även Rønnerstrand, s. 98

Om vi försöker att överföra denna symbol utifrån Diskays skiss och von Franz förklaring av arketypanalys på Hildebrandts romanfigur Freja kan vi börja med att säga att persona är den person som Freja utåt visar att hon är. Freja är en prästinna som är ivrig i sin undervisning av hur hon skall bruka den kraft hon har inom sig. Jaget är den person som vi kommer i kontakt med i hennes tankar, den person som hon inte visar utåt. Även hennes egenskaper som godhet och rädsla är med i hennes persona, helt enkelt den person Freja visar för sin omvärld att hon är i sitt medvetna tillstånd. Jaget inom Freja har förträngt vissa delar av hennes personlighet t.ex. avundsjuka. Saker som jaget har förträngt är en persons skugga, en personlig omedvetenhet. Denna omedvetenhet måste uppmärksammas för att Freja ska kunna finna sitt djupare mer medvetna jag. Dessa känslor som göms i skuggan kommer fram då hon vill ha platsen som översteprästinna men Snotra är den som tilldelas den. Självet inom Freja förtydligar för hennes ego vilka hennes skuggsidor är. Det är självet som avgör hur mycket hennes ego får veta eftersom att det måste förstå de bilder som självet skänker henne. Därför tar det tid innan Freja konfronterar sin avundsjuka och beslutar sig för att inte återvända. Tor är Frejas animus, hon blir förälskad i honom och idealiserar honom som sin manliga sida. Hon konfronteras med honom och beslutar sig för att lämna honom. Det kollektiva omedvetna är som sagt var vi finner arketyperna. Den gamle vise mannen, den stora modern som vägleder oss och många fler.³⁴

3.3 Hjältarketyper i romanen

Freja är romanens huvudperson, hon är dotter till Vanaheims drottning och ung prästinna som tillsammans med översteprästinna Gullveig och Snotra från Vanaheim beger sig till asarnas rike för att sluta fred, men något går fel och det hela slutar med att Oden bränner Gullveig på bål. Freja har magiska krafter som hon inte ännu lärt sig fullt ut att hantera och Gullveig är hennes vägvisare i livet:

Gullveig hade en gång sagt att om flickan kunde lära sig använda sin fulla kraft så skulle hon bli den mäktigaste prästinnan som någonsin levt på ön. (Hildebrandt, s. 44)

Eftersom att Freja är romanens huvudperson faller det sig naturligt att det är hennes individuationsprocess som vi får följa i hennes strävan efter sitt psykes helhet och quest.

³⁴ Diskay, s. 103f
Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 116f
von Franz, s. 160ff

Skuggan är de animaliska och primitiva drifter som en människa har omedvetet inom sig. Skuggan kommer till form genom drömmar och fantasier där arketyperna träder fram som en okänd mänsklig varelse som bär samma kön som den som drömmer men skuggan kan även framträda som vilda djur. Jung menar att om människan erkänner att hon besitter negativa brister har hon åtminstone kommit en bit på väg mot ett medvetet tillstånd. En del tänkare inom arketypteorin menar att människans vilja till att bemästra sin omvärld är något som hon inte kan komma ifrån, medan Jung påstår att hon både måste och kan tygla dessa drifter.³⁵

Frejas skugga består i hennes magiska krafter och de förhållanden i hennes liv som ännu hålls hemliga för henne. Hennes skugga finns även i de negativa drifter som Freja har genom t.ex. den avundsjuke hon känner inför att Snorta tar platsen som översteprästinna och Sivs relation och förhållande med Tor. Freja inser tillslut att hon är avundsjuk men hon förstår också att det är utanför hennes makt att göra något för att förändra händelsernas utveckling. Då hon inser detta har hon kommit som Jung säger en bit på väg i sin strävan mot ett medvetet tillstånd. Genom att hon försöker finna sanningen om vem hennes fader är och att lära sig bruka magin hon besitter lär hon sig mer om sin skugga och färdas på så vis genom romanen närmare ett medvetet tillstånd. Även det faktum att hon ger upp Tor är ett segrande över sin skugga. Freja kan ses som en stark figur då hon trotsar de äldre men samtidigt är hon väldigt beroende av vad folk ska tro och tycka om henne.

Anledningen till varför jag kommit fram till att hon bär skuggarketyperna är att hon är romanens huvudperson och hjälting, hon är vad som kallas för en hjältearketyper. Hjältearketyperna står för egomedvetandet i en kollektiv omedvetenhet. Med detta menas att mer och mer kommer fram i det medvetna med hjälp av hjälten handlingar. Hjälten, eller i det här fallet hjältingen, är i centrum kring romanens handling och allteftersom kommer hon i närmre kontakt med sitt ego dvs. hon finner skuggan i sig själv.³⁶ I och med att Freja utvecklas med romanens gång behöver inte hennes handlingar vara avsedda för hjälteakt utan de kan bli det ändå i hennes individuationsprocess p.g.a. att hon konfronteras med sina motiv för dessa handlingar. När Freja och Tor flyr försätter Freja sitt folk i fara då det finns en risk att Gudinnan ska straffa dem då hon inte får sitt offer men hennes handling blir heroisk då de båda genom sin flykt skapar fred mellan asarna och vanerna.

Vanerna beslutar sig för att ta ut hämnd för sin översteprästinna Gullveig och krig utbryter mellan asarna och vanerna. Freja tar Tor i försvar mot de sina på Gudinnans befallning. Ingen

³⁵ Rönnerstrand, s. 14

Jung, *Arketyper och drömmar*, s. 125

Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 115

³⁶ Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 114ff

vill tro på henne att det är Gudinnan som befalligt henne att skydda Tor utan de anser det hela bero på att Freja blivit förälskad i Tor. Gudinnan kräver Tor som offer, men i sista stund ändrar hon sig och beordrar Freja och Tor att fly tillsammans. Tor har varit förälskad i Freja ifrån första gången han såg henne men nu faller även Freja för honom. Genom deras flykt finner de förståelse för varandra och varandras sätt att leva. De förhindrar också det blodbad som skulle ha utbrutit om vanerna offrat Odens son.

Hjälten har i alla tider varit en man som räddar folket ifrån skurkar, får en kvinna att bli förälskad i honom och ger sagan ett lyckligt slut. Ofta är hjälten en person som tidigare varit okänd eller en person som inte visat prov på sin styrka. Ofta har hjälten växt upp under fattiga förhållanden och då vanligtvis med fosterföräldrar. Hjälten är en person som går över de gränser han tidigare haft och vågar sig på att prova något nytt, däribland att han lämnar hemmet och prövar sin lycka på egen hand. Under resan från hemmet möter vår hjälte många prövningar som han lär sig bemästra. Att vara beredd att offra sig för andra är det som vi ofta ser i myterna. Jung ser denna process som en återfödelsearketyt. I slutet möter vår hjälte den stora fienden som han under resans gång gjort sig beredd på att möta. Hjältens mål är inte att vinna kärlek och rikedom utan att besegra det onda och finna sig själv, sin identitet, självet.³⁷

När det talas om hjälten anses han vara en man. Från början en ung man som måste slåss och besegra det onda för att uppnå det han söker, medan den hjältinnan passivt kan vänta på att finna sin plats i livet genom andras handlingar, det enda hon behöver göra är att finna sig i den roll hon tilldelats.³⁸

I Hildebrandts roman är Freja vår hjältinna, men till skillnad från tidigare hjältinnor är hon en handlande person. Hon följer det mönster som Moxnes beskriver den manliga hjälten ur. Hon är uppväxt med sin moster d.v.s. en fosterfamilj. Hennes resa mot att förstå sig själv ligger i romanen *Freja* på två plan, hennes sökande efter identitet både vad gäller hennes härkomst och hennes psykiska identitet. Hon lämnar hemmet och beger sig ut tillsammans med Tor på en resa där hon får konfrontera Gudinnan, havsgudinnan Ran och andra faror som de möter på vägen. Hon offrar sig själv då hon skapar ett blodsband med fiendens son Tor, hon är bunden till att dö tillsammans med honom. Freja offrar sig även för sitt folk då hon blir brud till Oden för att behålla freden mellan asarna och vanerna. Hennes mål var inte att finna kärleken i Tor utan den växte fram med tidens gång. Att romanen inte slutar med att Freja vinner Tor och hans rikedomar utan hon får hans barn och beger sig av bryter mot den traditionella manliga hjälten, men det har hon redan gjort tidigare genom att vara en

³⁷ Moxnes, s. 193ff

³⁸ Ibid., s. 199f

handlande hjältinna. Moxnes tar upp Annis Pratts forskning kring skillnaderna mellan manliga och kvinnliga hjältar. Pratt har där kommit fram till att de kvinnliga hjältinnorna inte får ett lika lyckligt slut som de manliga hjältarna. Kvinnan återvänder ofta till hemmet efter sin resa och har då svårt för att bli accepterad av de i hennes närhet. Dessa hjältinnors öde brukar sluta i att de finner en modersgestalt som hon idealiserar och försöker bygga upp ett bra dotterförhållande till. Annis Pratts slut för de kvinnliga hjältinnorna är något som känns igen i Freja. Freja finner en modersgestalt i gudinnan som hon följer med ut i världen för att skapa sig en egen vardag med hennes närhet.³⁹

3.4 Anima och Animus arketyper

En mans anima är hans feminina sida, en drömbild som han ofta projekterar över på verkliga kvinnor så egentligen är det sig själv mannen förälskar sig i, i kvinnors fall kallas denna arketyper för animus. Den relation en människa håller till det andra könet är samma relation som människan har till sin egen anima/animus. Denna animaarketyper brukar synas i att mannen eller kvinnan blir störtlöskade vid det första ögonkastet ofta kan denna kärlek leda till fördärvet, men den kan också leda till en djupare insikt av personens själ innan dess. Det finns även en annan sida av animus och anima d.v.s. en negativ anima och en negativ animus. Dessa negativa arketyper tillkommer då personerna i fråga ser sig själva så starka i den anima/animus de har att de blir besatta av den och genom det blir onda mot dem som försöker eller som de tror försöker komma emellan deras kärlek.⁴⁰

Tor, Odens son, skyddar Freja mot fadern men blir krigsfånge hos vanerna. Freja räddar honom då hon lyssnar till vad hennes gudinna säger åt henne att göra:

- Han ska dö. Du hör och du lyder, sa Snotra kort.
- Aldrig. Då ger jag honom blodskydd. Du får döda mig före honom, sa Freja triumferande. Så fort orden lämnat hennes mun ångrade hon dem bittert.

För sent. (Hildebrandt, s. 122)

Freja och Tors öden är nu sammanlänkande med varandra, om en av dem dör måste även den andra dö. Freja har för stunden räddat Tors liv. Freja skänker Tor till Gudinnan efter Gudinnans befallning.

Tor blir förälskad i Freja så fort han ser henne och därför tror alla illa om henne då de tror att hon räddar Tor på grund av kärlek. De båda faller in i förälskelse men det är gudinnans

³⁹ Ibid., s. 201f

⁴⁰ Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 119f även von Franz, s. 225

röst Freja hörsammar. Freja och Tor räddar livet på varandra flera gånger. Att deras kärlek är förbjuden förstärker min teori om Tors anima då det är ett vanligt tecken att anima kärleken är förödande då den förälskande kan gå hur långt som helst för att vinna den andras kärlek.⁴¹ Tors anima blir negativ då Freja blir bortgift med hans far Oden.

Det finns fyra stadier en man genomgår med sin anima. Det ena stadiet är en konfrontation med kvinnan som har något vild men ändå naturligt över sig, d.v.s. ”primitiv eller sexuellt upphetsande kvinna”.⁴² Det andra stadiet är det där mannen idealiserar kvinnan. I det tredje stadiet ser han henne upphöjd bland gudarna eller ”förandligad”.⁴³ I det fjärde stadiet är animan ofta framträdande i drömmar. Ofta framställs inte alla dessa former var för sig utan i en blandning av de olika stadierna.⁴⁴ Freja lever efter de gamla gudarna medan Tor och asarna gått ifrån den gamla tron, där kan jag finna den primitivitet som omtalas i det första stadiet som en man genomgår med sin anima. När Tor faller för Freja börjar han idealisera henne, han ser bara hennes goda sidor. När Freja mött gudinnan och sedan återvänder till Tor ser han henne i ett annat ljus det hon varit med om är inte av denna värld, hon har besökt gudinnan och därför kan man säga att hon blivit förandligad.

Redan under Tor och Frejas första möte berättar Tor vad han känner inför henne:

– Sanningen är att du är den vackraste kvinnan jag någonsin sett. Jag har tänkt på dig sedan jag såg dig stå utanför min fars hall. Måhända är du prästinna, måhända är du en fiende till mitt folk, men jag begär dig ändå. (Hildebrandt, s. 104)

Detta förstärker min teori om att Tor är en anima arketyp, då han vid första anblicken faller för Freja och hur han idealiserar henne genom att inte bry sig om vad hennes bakgrund är, utan bara det hon är här och nu.

Freja har en animus i sig men även en negativ animus. Hennes animus kommer fram i hennes förälskelse i Tor och den likaså den negativa animus kommer fram genom hennes kärlek till Tor pga. hur hon ser på hans relation med Siv. Freja ser hur hon hamnar i en fälla där hon är med och beslutar om Tor och Sivs gemensamma framtid. Trots det kan hon inte sluta avundas det Tor och Siv får tillsammans även om hon vet att hans kärlek tillhör henne

⁴¹ Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 119

⁴² Hark, Helmut, *Jungianska grundbegrepp från A till Ö – med originaltexter av C. G. Jung*, (Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm, 1997), s. 22

⁴³ Hark, s. 22

⁴⁴ Ibid., s. 22f och Johanne Hildebrandt, *Freja – sagan om Valhalla*, (Bokförlaget Forum, Stockholm, 2003) s. 255

och inte Siv. Hon vill inte se dem tillsammans så till viss del vill hon dem illa, men ändå kan hon inte sluta att älska Tor men hon finner frid i att bära hans barn.⁴⁵

Den arketyper som Siv bär på är animus och då en negativ animus. Siv är förälskad i Frej, hon väntar Frejs barn och har genom honom funnit sin Animus. Denna animusarketyper av Frej idealiserar Siv som sin bild av hur den perfekta mannen borde vara, men den bild hon skapat av honom är hennes egen manliga sida som hon förknippar sig själv starkt med.⁴⁶ Hon tål inte att Freja och Frej har en vänskap som ibland kan se ut att vara djupare och därför vill hon se till att förstöra så mycket hon kan för Freja däribland Frejas relation med Tor, trots att Siv och Freja tidigare var bästa vänner.

3.5 Den gamle vise mannen/Den stora modern

Denna arketyper framträder i drömmar, myter och sagor, där de gestaltas av trollkarlar, magiker eller andra andliga ledare. Denna person fungerar som en vägvisare och lärare för huvudpersonen i dess kamp mot det omedvetna i strävan efter medvetenhet.⁴⁷

Gullveig är Vanaheims översteprästinna, som översteprästinna besitter hon magi och är den som vägleder Freja i hennes magi. Hon blir mördad av Oden, men hennes gestalt fortsätter efter döden att besöka Freja i drömmen och vägleda henne i hennes beslut vilket är vanligt att den stora moderarketyper gör:

Luften skimrade till och plötsligt stod Gullveig och såg ned på barnet. Freja drog häftigt efter andan. Men det här var inget ondskefullt bländverk, det här var den riktiga Gullveigs ande, svag men ändå närvarande.

Känslan av tröst omfamnade henne som en varm mantel. Gullveig log tyst. Freja var inte ensam mer. (Hildebrandt, s. 305)

Gullveigs arketyper finner jag vara den stora modern då hon är den som vägleder Freja. Gullveig är den som äger kunskapen och framträder i romanen som andlig lärare vilket är en typiskt kännetecken för denna arketyper.⁴⁸

Den gamle vise mannen och den stora modern är en slags väktare, en person som besitter mer kunskap, en person som är äldre och som genom sin höga ålder har sett mer och lärt sig mer än andra, en person som kan hjälpa i de frågor där personen inte själv kan se vad som behövs göras.⁴⁹

⁴⁵ Berseth Nilsen, Romøren, Seip Tønnessen, Wiland, s. 120

⁴⁶ Ibid., s. 119

⁴⁷ Rönnerstrand, s. 15

⁴⁸ Ibid., s. 15

⁴⁹ Moxnes, s. 180

Moxnes gör en parallell mellan den gamle vise och schamanen. Schamanen är en man i mytologin som besitter den magiska kraften, den osynliga världen och som kan bota och göra folk sjuka, denna person anser jag man kunna jämföra med Gullveig.⁵⁰

Frej är alvernas överstepräst, Frejas goda vän och även hennes bror som hon får veta under romanens gång. Frej anser jag bära arketyper den gamle vise mannen p.g.a. att han är den som Freja kommer till då Gullveig är död och alla andra tar avstånd från henne. Frej tar hand om henne och råder henne så att hon vågar tro på sig själv och de beslut och handlingar hon gjort efter Gudinnans befallningar.

Även Gudinnan som Freja tillber kan jag se som den stora modern då hon är den som råder och befäller Freja att handla på ett visst sätt. I jordbrukarsamhällets mytologi fanns det en stark arketyper i Moder jord, som både gav och tog liv. Vanerna är fruktbarhetsgudar och då faller det sig ganska naturligt att en parallell mellan Moder jord och deras Gudinna finns. Det talas även i den grekiska mytologin om den stora Modern som någon som hade lätt för att bearbeta och finna lösningar på problemen, precis som en vägvisare i människans psyke bör kunna.⁵¹

Andra karaktärer som råder och vägleder Freja på hennes väg kan vi bl.a. finna i Frejas moder Åse drottning av Vanaheim och häxkvinnan Bestla de kan också ses som den stora modern även om deras karaktärer inte är lika starka i sina arketyper är de tveklöst med och vägleder Freja i hennes individuationsprocess i förståelse av sin skugga. Anledningen till att jag anser Betlsa vara en den stora modernarketyper är att denna arketyper kan hjälpa till att skydda personen i fråga mot själens plågor, vilket hon gör då hon vägleder Freja ut ur dödsriket.⁵²

3.6 Fiender och motståndare

Tillsammans återvänder Freja och Tor till Odens gård, där Freja blivit krigsbyte. Åse har i fredens namn skänkt Oden sin dotter för att bli hans hustru för tre år. Freja stannar en tid innan hon tillslut ger sig av för att starta ett nytt liv då hon inte kan återvända till sitt hem där hennes fiende Snotra nu är översteprästinna, den plats Freja borde ha fått: ”Det var hon, inte Snotra, som borde ha valts ut.”⁵³ Jag skulle vilja påstå att Snotra är den person som är en spegel av Frejas skuggsida, de drifter som hon har men inte riktigt vill erkänna. Snotra har

⁵⁰ Ibid., S.180f

⁵¹ Moxnes, s. 18

Rönnerstrand, s. 126f

⁵² Moxnes, s. 180

⁵³ Hildebrandt, s. 166

maktbegäret att få platsen som översteprästinna, samma som Freja. Båda har de magiska krafter inom sig som de måste lära sig behärska och båda färdas de till underjorden för att möta de högre krafterna. Deras skugga är deras gemensamma fiende som de måste konfrontera i sin individuationsprocess.

När Freja viger Tor som offer till Gudinnan blir Snorta arg då det är hennes plats som Översteprästinna att utse offer till Gudinnan:

Snotra ryckte till som om hon fått ett slag. Inte nog med att Freja öppet utmanat henne, nu skulle hon blota främlingen. Freja gick för långt. Alldeles för långt. Hon borde veta sin plats och stödja henne. (Hildebrandt, s. 123f)

Nu kan bara deras hat mot varandra växa. Att Freja tar plikter som tillhör översteprästinna kan bara leda till ont, då hon nu försätter Snotra i en svag position. Snotra kan bli ifrågasatt av de övriga prästinnorna när Freja kliver över gränserna för vad som är tillåtet och hennes avsky inför Freja stiger.

Moxnes menar att alla människor behöver en fiende, man utmärker en människa, ett land, eller ett folkslag för att vara onda, d.v.s. fiender.⁵⁴ I romanen *Freja* är asarna vanernas fiender och tvärt om. Snotra är Frejas fiende då hon är den som får den plats Freja anser vara hennes. Den som bryter mot denna bild av fiendemönster blir hatad och ansedd att vara en fiende av sina egna, så blir det i romanen när Freja skyddar Tor från vanerna.⁵⁵ De båda flyr tillsammans och bryter på så vis sitt band med sitt folk, de blir fiender till sina egna. Även Oden anses vara en fiende mot Tors och Frejas kärlek då Freja tvingas leva som Odens fru och han ser till att gifta bort Tor med Siv.

Även Siv är en motståndare för Freja. De har varit vänner sedan barnsben men Siv vänder sig mot Freja. Siv har en förälskelse i Frej och när hon tror att Freja är ute efter Frejs gunst blir hon svartsjuk och tar avstånd från Freja:

– Må du bli trefaldigt förbannad.

– Men jag vill inte ha Frej. Jag har inte gjort något.

Siv ställde sig nära Freja, hennes ansikte var tätt, tätt intill.

– I natt när Snotra prövas sa jag be för din undergång, väste hon. (Hildebrandt, s. 171)

⁵⁴ Moxnes, s. 277ff

⁵⁵ Ibid., s. 277ff

Det kvittar vad Freja säger till Siv, hon har tagit sitt beslut och de förblir fiender genom romanen.

En motståndare kan även ses i Frejas moder Åse som låter sig gifta bort sin dotter med fienden.

Fiendarketyper är en benämning som passar bra på dessa motståndare i kampen för medvetande, men det verkar inte finnas någon sådan benämning utan deras arketyper kallas för skurkar och häxor eller liknande. I romanen *Freja* får vi möta häxkvinnan Bestla men att hon är häxa betyder inte att hon är en ond fiende. Det betyder bara att hon har magiska krafter i en värld av magi som givit hennes person en häxtitel, så man måste även ta hänsyn till verkets natur och inte bara se rakt över dess titlar. Fiender förekommer som arketyper då en person projicerar sina negativa känslor på en annan person som har något inom sig som gör personen mottaglig för en negativ arketyper, men det betyder inte att personen i fråga är en ond människa utan bara ett det två inte kommer överens. Denna projicering är människans skuggsida och därför brukar dessa fiender kallas för skuggarketyper men det är som sagt vanligt att man bara benämner denna arketyper som skurkar och häxor.⁵⁶

3.7 Moders- och fadersarketyper

Barn ärver många av sina beteenden från sina föräldrar så deras ledning från det omedvetna till det medvetna är väldigt viktig så om en förälder inte funnit ett medvetet tillstånd är det desto svårare för barnet att göra så. Föräldern kan då te sig som utvecklingshämmande. Jung talar om två olika typer av mödrar en god och en som håller fast vid sitt barn så att det bara kan sluta med död. Det lilla barnet har dock invävda mönster och instinkter av hur hon bör bete sig redan vid födseln. I och med att barnet ökar sitt medvetande stiger föräldraarketyperna åt sidan och barnet får på så vis mer makt över sig själv.⁵⁷ Tors far Oden anser jag vara en bakåtsträvande fadersarketyper då han vill att Tor skall vara precis som han. Vi får under romanens gång reda på hur Tor intresserar sig för vanernas tro och hur hans fader ser ner på hans rymning tillsammans med Freja. Men Odens arketyper vänder till viss del, han låter sig skolas av Freja i vanernas riter men han förstör Tors och Frejas förhållande. Men samtidigt är Oden vetgirig för att driva sitt folk framåt: ”Oden hungrade efter rikedom men inte enbart,

⁵⁶ Holmberg, Ohlsson, s. 54

Jung Carl Gustav, *Det omedvetna*, (Wahlström och Widstrand, Stockholm, 1990), s. 116

⁵⁷ Hark, s. 75f, 148

han ville också ha mer kunskap.”⁵⁸ Så även om Odens arketyper vänder så har han alltid varit intresserad av att lära sig mer.

Moders- och fadersarketyper är från början varken god eller ond utan de har både goda och dåliga egenskaper inom sig. Trots det talar man om den goda och den dåliga faders-/modersarketyper. Goda moders- och fadersarketyper anses ofta vara helt igenom goda och de som utför en ond handling anses vara rakt igenom onda. Oden och Åse är båda gudar och ofta förlikas modern och fadern med gudar. I mytologier står guden både för godhet och ondska och där kan vi nog dra en parallell till både Oden och Åse. Båda försöker de skydda sina barn men båda försöker de att förstöra för att de inte ska kunna fortsätta ett förhållande med varandra. Oden är känd för att vara en svekfull fader vilket framkommer då han gifter sig med Freja trots att han vet om hennes förhållande med sonen. Att vara en god föräldrafigur grundar sig att man ställer upp för sina barn och inte sviker dem, vilket Oden gör och därför kan han ses som en ond fadersarketyper.⁵⁹ Även Åse blir en ond modersarketyper då hon låter sig gifta bort sin dotter och på så vis sviker Frejas förtroende.

Modersarketyper är den som ger barnet en moderlig natur, oavsett kön. Denna arketyper behöver inte vara just modern utan den kan träda i kraft hos en kvinna i barnets närhet. Det kan även handla om en gudinna om barnet har en relation med en högre makt.⁶⁰ I Frejas fall anser jag det finnas flera olika modersarketyper i romanen, det är hennes gudinna som hon följer och Gullveig som är den som uppfostrat henne. Eftersom Freja växte upp med sin moster Gullveig blir hon automatiskt en modersarketyper. Gullveig är en god modersarketyper, trots det att hon dör tidigt i romanen är hon med som en tröstande figur för Freja. Hon lämnar henne inte ens i döden. Frejas biologiska moder Åse har inte uppfostrat Freja men hon är likväl en modersarketyper, då hon är en av de kvinnor som Freja har en relation till. Deras relations vill jag förstärka genom nedanstående citat:

Trots att Freja lämnats bort till Gullveig redan som liten och därför inte kände sin mor särskilt väl visste hon ändå vad Åse tänkte. (Hildebrandt, s. 27)

Den relation som barnet får till sin moder är viktig då den lägger grunden till hur barnet i framtiden kommer att uppfatta sin omvärld. Genom en kärleksfull relation mellan mor och barn kommer barnet att finna en trygghet i livet.⁶¹ Freja har ingen kärleksfull relation med sin

⁵⁸ Hildebrandt, s. 90

⁵⁹ Moxnes, s. 75f, 150ff

⁶⁰ Hark, s. 148

⁶¹ Moxnes, s. 74f

mor Åse vilket jag vill påvisa genom nedanstående citat, där Åse och Gullveig har talat med varandra:

Gullveig ville att hon skulle försonas med Freja.

Hon sneglade på dotterns allvarliga ansikte där hon stod och väntade på behörigt avstånd med prästinnor och präster. Hennes bedjande blickar kändes som knottbett på huden. Men till skillnad från myggor och insekter kunde Freja inte viftas bort, trots att Åse sannerligen försökt genom åren. Det räckte inte med att hon gett bort flickan till Gullveig och Gudinnan, hon krävde ändå omsorger. Den gamla irritationen sved till. (Hildebrandt, s. 43f)

Freja vill ha en starkare relation med sin mor men Åse stöter bort henne. De är båda bundna till sina förpliktelser som drottning och prästinna och kan därför inte leva tillsammans med en vanlig mor dotter relation. Freja har även en syster Gefjyn som kommer att ta över platsen som Vanaheims drottning efter Åse medan Freja kommer att bli prästinna precis som sin moster Gullveig. Åse och Gefjyn har en mycket bättre mor dotter relation med varandra än den relation Freja och Åse har, vilket förtydligas med Åses tankar i citatet nedanför:

Inte ens Gudinnan själv kunde kräva att hon skulle älska en sådan dotter. Nej, Åse föredrog Gefjyns trotsiga tystnad, den påminde åtminstone om henne själv. (Hildebrandt, s. 44)

Den stora modern som jag talade om tidigare har en koppling till den mytiska gudinnan och enligt Jung hör hon även samman med modersarketypen. Magna Mater kallas hon för i de fornmytiska berättelserna. Magna Mater står för den moderlighet som finns inom både män och kvinnor. Denna modersarketyper finns ofta bortträngd i vår skugga och den måste vi finna för att finna den helhet som vi strävar efter.⁶²

Ofta anses fadern stå för det nyskapande då han beger sig ut i världen för att skapa något större medan modern stannar hemma i hemmet och föder barn.⁶³ I *Freja* är det dock tvärt om. Oden lever i den gamla asatron där männen är de styrande och kvinnorna är de som tar hand om hemmet. Åse lever ett liv i förnyelse där kvinnorna är de styrande och som tar beslut över männens om lever i deras samhälle. Ett ställe i romanen där vi tydligt ser det är i början av romanen då Odens fru Jorunn berättar:

⁶² Rönnerstand, s. 126, 131

⁶³ Moxnes, s. 77

– Jag är ingen drottning. I denna hall är det min man, hövdingen, som tar alla beslut, viskade hon med nedslagen blick.

Freja spärrade häpet upp ögonen. Kunde detta verkligen vara möjligt? Vilka var dessa främlingar? En man som fattade alla beslut. Hon började nästan skratta. (Hildebrandt, s. 66)

Freja som levt i vanernas samhälle finner detta sätt att leva som något bakåtsträvande och skrottretande då männen där hon kommer ifrån aldrig skulle få behandla sina kvinnor på ett sådant vis.

3.8 Individuationsprocessen

Första steget i individuationsprocessen är som sagt det omedvetna, där befinner sig Freja i början av romanen. Frejas omedvetna består i Gudinnan och de negativa drifter som hon kommer att konfronteras med. Gudinnan är det nästan bara Freja som kan tala med, hon visar sig bara för prästinnorna och detta är ett tecken på att Gudinnan står för Frejas omedvetna. Att Gudinnan kommer fram i Frejas drömmar och visioner är också det ett tecken på att hon är den enda som kan se henne. Att Frejas kontakt med Gudinnan förändras visar också att det rör sig om individuationsprocessen där hon konfronteras med sitt omedvetna. I början av romanen vet Freja inte så mycket om Gudinnan mer än om hur hon skall bemöta henne. Hon lyder gudinnan men under resans gång börjar hon tvivla på att Gudinnan leder henne in på den rätta vägen men hon fortsätter att lyda Gudinnan och Freja finner tilltro till sin Gudinna. När Freja börjar tvivla på Gudinnan tappar hon kontakten med sitt omedvetna och därför måste hon fortsätta söka sin mening med livet. Hennes arketytiska tema tar form genom quest, sökandet efter meningen med livet. Jung säger att man uppfattar sitt omedvetna som hotfullt. Freja uppfattar Gudinnan som hotfull och hennes ifrågasättande av Gudinnan är hennes försvar mot den hotfulla bild hon har framför sig. Men som vägvisare i sitt möte med Gudinnan har Freja Gullveig. Gullveigs arketyt den stora modern leder henne och hjälper henne förstå det som Gudinna vill ha hjälp med och det som Gudinnan kräver att Freja ska göra. Att Freja inte vet vem hennes far är kan även det grundas i det omedvetna som finns i en persons barndom.

I det andra stadiet i individuationsprocessen börjar Freja ta avstånd från de arketyper som styrt hennes handlingar och bli då mer medveten om sig själv, däribland Gudinnan som jag nämnde ovan. Även sin animus måste Freja konfrontera. Tor är Frejas animus och hon bryter sig i slutet loss från honom trots att hon älskar honom, men det är för att det är den enda utvägen, då hon inte kan återvända hem eller leva sitt liv med Oden. Freja har bestämt sig för

att starta ett eget samhälle och då bryter hon sig även från sin moder och alla de andra vanerna som tidigare har väglett henne genom livet.

I den tredje och sista fasen sker en förening mellan det omedvetna och det medvetna, som tillsammans bildar en enhet. Frejas återförening med Gudinnan som sker genom att Freja återfår förtroendet för henne är även hennes återförening med det omedvetna, individuationsprocessens mål med en helhet mellan det omedvetna och det medvetna tillståndet är nått d.v.s. självet. Det är i den tredje fasen som det omedvetna framträder genom drömmar, fantasier och dylikt. Frejas dröm är att starta ett nytt liv, med sitt kommande barn och dem som vill följa henne i den gamla tron. Efter ett möte mellan Freja och Gudinna blir Freja svårt sjuk. Tor får hjälp av det gamla folkets häxkvinna Bestla som hjälper Freja. Freja har blivit fast i dödsriket sju världar. Denna händelse går att knyta till individuationsprocessens hjältearketyper som möter det okända i underjorden och sedan kommer tillbaka till livet. Freja har funnit sig själv genom sin resa med Tor, hon har lärt sig mer om sin kraft och hur den fungerar då hon vandrade i dödsriket och hon har tagit avstånd från de som tidigare styrte hennes liv. Nu är det upp till henne själv att använda sig av den kunskapen hon funnit om sig själv och det medvetna tillstånd hon stigit in i.⁶⁴

Hildebrandts roman slutar då Freja är gravid med Tors barn. Att Freja ska bli mor leder henne till sitt mål i individuationsprocessen hon har funnit sitt mål med livet, sitt quest att föra den gamla traditionen vidare i nästa generation. Hon genomgår en så kallad pånyttfödelse genom sitt barn.⁶⁵ Det är hennes moderskänslor som kommer fram genom att hon vill skydda sitt barn genom att försvinna från den plats där hon nu befinner sig och på så vis intar hon en modersarketyper för sitt ofödda barn.

4.1 Sammanfattning och slutsats

Målet med min analys är att tydligt påvisa hur de arketyperiska mönstren träder fram i Hildebrandts roman *Freja*. Man kan tydligt se den hjältearketyper som Freja får som huvudperson och hennes quest. Vi får följa henne i sitt sökande efter en mening med livet och hur hon kämpar i sin individuationsprocess från ett omedvetet tillstånd till ett medvetet. Vi får möta de personifieringar som finns i hennes individuationsprocess genom Tor som är hennes

⁶⁴ Hildebrandt, s. 292

Jung, *Arketyper och drömmar*, s. 10

Rönnerstrand, s. 92ff

Diskay, s.104f

Holmberg, Ohlsson, s. 54

⁶⁵ Pratt Annis, *Archetypal patterns in women's fiction*, (the Harvester press, the United States of America, 1981), s. 172

anima, Gullveig som är hennes vägvisare genom den stora moder arketyper och Frejas skuggarketyper.

Självklart finns det andra sätt att tolka romanen på utifrån ett arketyper perspektiv men det här är den tolkning som jag gjort. Kanske kunde några av karaktärerna sättas under en annan arketyper men utifrån det material jag funnit har jag ansett dessa arketyper vara de mest relevanta i analysen.

Individuationsprocessens betydelse för arketypanalysen är att den är en struktur för hur man kan lägga upp en persons resa i dess psyke. Den förklarar och visar var och hur de olika stadierna och arketyperna sammanspelar med varandra för att tillsammans bilda en helhet. Individuationsprocessen kommer fram i romanen i och med Freja som är vår huvudperson och den vi följer genom individuationsprocessen.

Mytens betydelse i arketypanalysen är att vi i den lättare kan se de grundmönster som arketyperna påvisar genom att de fanns redan då och att de fortfarande finns kvar idag. Med hjälp av myten höjs berättelsen upp, men den tas även ner på en mänsklig nivå så att läsaren kan få perspektiv på sin egen tillvaro genom att förlika sig med Freja och hennes värld.

Freja är hjältearketyper som möter och konfronterar sin skugga i hopp om att finna sitt medvetna tillstånd i individuationsprocessen. Hon beger sig ut på sin livsresa och möter motståndare i kampen med sin skugga. Hon konfronterar den och finner ett djupare jag och sluter sin individuationsprocess. Personerna runt henne är de arketyper som ingår i mandalan och individuationsprocessen.

Skuggan finner vi i Freja som måste konfrontera sina negativa tendenser. Anima/animus finner vi framförallt i Tor som blir förälskad i Freja. Den gamle vise/den stora modern är Gullveig den som vägleder Freja genom. Självet är den arketyper som Freja uppnår i slutet då hon funnit sin rätta identitet.

Vi kan se hur de arketyperiska mönstren spelar in och påverkar handlingen och på så vis kan de ge romanen en annan innebörd än vad den tidigare hade.

Anima/animus arketyper är det andra könets karaktär som finns i det egna könet. Denna arketyper kan komma fram genom en förälskelse där personen i individuationsprocessen ser sin egen idealbild i sin anima/animus. Tor är den i Hildebrandts roman som har den tydligaste animan som framkommer i både hans störförälskelse i Freja, hans idealiserande av henne och att han ser henne i ett annat ljus upphöjd bland gudarna.

Den gamle vise mannen/den stora modern är den arketyper som har visdomen att hjälpa och vägleda människan genom individuationsprocessen och finna sig själv. Den person som starkast bär denna arketyper är Gullveig. Detta framkommer i hennes vägledning i Frejas

strävan efter sin skugga. Andra personer i romanen som bär denna arketyper är t.ex. Frej, som är hennes stöd då Gullveig är död.

Frejas motståndare är vad jag vill kalla för fiendearketyper eller med andra ord skuggarketyper. Personer som sätts under dessa skuggarketyper är Siv, men även Oden och Åse då de står i vägen för Tors och Frejas kärlek.

Det är fascinerande att se hur en arketypanalys kan brukas och komma fram så tydligt även då det inte är författarens avsikt man kan tydligt se hur de stora arketyperna finns med och följs åt i individuationsprocessen. Genom arketypanalys framkommer det att vi människor inte är så olika oavsett när och var vi lever, vi har alla arketyper som följer och vägleder oss genom livet på jakt efter vår skugga, frågan är bara hur vi använder oss av dem. Om vi inser att vi har en negativ Skugga och blir medvetna om det eller om vi lever i blindo till dess att skuggan tar över vårt sinne. Att myten spelar en stor roll i arketypanalysen beror på att det var i den som arketyperna en gång uppstod för längesedan. De första arketyperna uppkom redan då myterna bildades och de har levt kvar ända in i vår tid. Freja och de övriga karaktärerna får en djupare betydelse i romanen om man tillämpar arketypanalys för nu kan vi tydligt se vilken betydelse de verkligen har för varandra.

5.1 Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Hildebrandt Johanne, *Freja - Sagan om Valhalla*, (Bokförlaget Forum, Stockholm, 2003)

Sekundärlitteratur

Almqvist Kurt, *Att läsa Jung - Om arketyper, kultur, individuation, religion och politik*, (Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm, 1997)

Andersen Hans Christian, *Andersens sagor- världens bästa sagor*, (Bokförlaget Niloé, Stockholm)

Berseth Nilsen Kaj, Romøren Rolf, Seip Tønnessen Elise, Wiland Sverre, *Att möta texten – Litteraturteori och textanalys ur fyra perspektiv*, (Studentlitteratur, Lund, 1998)

Campbell Joseph with Bill Moyers, *The Power of Myth*, (Doubleday, New York, 1988)

Diskay Suzanna, *Tolkning och förståelse, Litteratur och litteraturvetenskap för gymnasiet*, (Natur och kultur, 2002)

Eliade Mircea, *Myten om den eviga återkomsten – arketyper och upprepning*, (Dualis förlag AB, Ludvika, 2002)

von Franz Marie-Louise, *Arketyperiska mönster*, (Centrum för Jungiansk Psykologi AB, Solna, 2002)

Hark Helmut, *Jungianska grundbegrepp från A till Ö – med originaltexter från C. G. Jung*, (Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm, 1997)

Holberg Göran, Ohlsson Anders, *Epikanalys – En introduktion*, (Studentlitteratur, Lund, 1999)

Jung Carl Gustav, *Arketyper och drömmar*, (Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm, 1995)

Jung Carl Gustav, *Det omedvetna*, (Wahlström och Widstrand, Stockholm, 1990)

Jung Carl Gustav, *Om psykologisk energi, drömmar och arketyper*, (Wahlström och Widstrand, Stockholm, 1977)

Jung Carl Gustav, *Människan och hennes symboler*, (Forum, Tonsa Spanien, 1981)

Karlsson Metta, *Höglitterära kvalitéer i Sagan om Valhalla*, (Högskolan i Halmstad, 2004)

Moxnes Paul, *Hjältar häxor horor – och andra djuproller i mänskligt samspel*, (Natur och Kultur, Stockholm, 1995)

Pratt Annis, *Archetypalpatterns in women's fiction*, (the Harvester press, the United States of America, 1981)

Rönnerstrand Torsten, Arketyperna och litteraturen – om arketypbegreppet i litteratur och litteraturanalys, (Gleerups förlag, Malmö, 1993)

Toijer-Nilsson Ying, Fantasins underland – Myt och idé i den fantastiska berättelsen, (EFS Förlaget, Klippan, 1981)

Internetresurser

ne.se, sökord: Joseph Campbell, 2006-12-04

ne.se, sökord: Jung, kollektiva omedvetna, anima, arketyper, 2006-12-06

ne.se, sökord: Religion, Folksaga och Mytologi. 2007-01-11

ne.se, sökord: vaner 2007-01-13

forum.se, sökord: Hildebrandt, 2007-01-09